

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.4.8>

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК В МІЖНАРОДНОМУ ГЕНДЕРНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Загрішева Н.В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
ORCID: 0000-0002-3605-8912
e-mail: N.Zagrisheva@gmail.com*

Загрішева Н.В. Захист прав жінок в міжнародному гендерному законодавстві.

У сучасному міжнародному праві напрям захисту від проявів гендерної нерівності займає одне з ключових місць. Держави-члени Організації Об'єднаних Націй доклали значних зусиль для формування нормативної бази, спрямованої на забезпечення гендерної рівності та усунення всіх форм дискримінації щодо жінок. У результаті цього на міжнародному рівні сформовано гендерне законодавство, яке містить більш ніж 30 конвенцій, договорів, протоколів, які забезпечують захист прав жінок у політичній, економічній, соціальній, культурній та інших сферах суспільного життя. Завдяки цим зусиллям міжнародна спільнота створила потужний правовий фундамент для захисту та просування прав жінок у глобальному масштабі. Метою цієї статті є дослідження формування міжнародного гендерного законодавства в частині захисту прав жінок. Генезис міжнародного гендерного законодавства в частині захисту прав жінок можна поділити на 5 етапів. Формуванням законодавства кожного етапу відбувалося під впливом розвитку суспільства певної доби. Так, перший етап схарактеризований поступовим рухом до розуміння необхідності виокремлення та закріплення норм щодо недопущення гендерної дискримінації, формування окремого напрямку захисту прав жінки. Другий етап відзначений прийняттям одного з найважливіших документів людства, який вплинув на формування всього міжнародного законодавства - Статуту ООН. Принципи закріплені у Статуті ООН створили передумови розробки та впровадження ряду конвенцій щодо недопущення дискримінації жінки. Найголовнішим досягненням третього етапу стало прийняття Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Принципи цієї конвенції обумовили подальший розвиток міжнародного гендерного законодавства в частині захисту прав жінок. Четвертий етап сформував ключові міжнародні документи, які стали основою глобальної політики у сфері забезпечення прав жінок та гендерної рівності. Метою п'ятого етапу є удосконаленням законодавства, прийнятого до початку 21 століття, в т.ч. врахування впливу новітніх технологій на захист прав людини, в т.ч. захисту прав жінок.

Ключові слова: гендерне законодавство, гендерна дискримінація, міжнародне регулювання гендерної рівності, права людини, права жінки.

Zahrisheva N.V. Protection of women's rights in international gender legislation.

In modern international law, the direction of protection against manifestations of gender inequality occupies one of the key places. Member States of the United Nations have made significant efforts to form a regulatory framework aimed at ensuring gender equality and eliminating all forms of discrimination against women. As a result, gender legislation has been formed at the international level, which includes more than 30 conventions, treaties, protocols, which ensure the protection of women's rights in political, economic, social, cultural and other spheres of public life. Thanks to these efforts, the international community has created a strong legal foundation for the protection and promotion of women's rights on a global scale. The purpose of this article is to study the formation of international gender legislation in terms of protecting women's rights. The genesis of international gender legislation in terms of protecting women's rights can be divided into 5 stages. The formation of legislation at each stage was influenced by the development of society at a particular time. Thus, the first stage is characterized by a gradual

movement towards understanding the need to separate and consolidate norms for preventing gender discrimination, and the formation of a separate direction for the protection of women's rights. The second stage is marked by the adoption of one of the most important documents of humanity, which influenced the formation of all international legislation - the UN Charter. The principles enshrined in the UN Charter created the prerequisites for the development and implementation of a number of conventions on the prevention of discrimination against women. The most important achievement of the third stage was the adoption of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. The principles of this convention determined the further development of international gender legislation in terms of the protection of women's rights. The fourth stage formed key international documents that became the basis of global policy in the field of ensuring women's rights and gender equality. The goal of the fifth stage is to improve legislation adopted before the beginning of the 21st century, including taking into account the impact of new technologies on the protection of human rights, including the protection of women's rights.

Key words: gender legislation, gender discrimination, international regulation of gender equality, human rights, women's rights.

Постановка проблеми. У сучасному міжнародному праві напрям захисту від проявів гендерної нерівності займає одне з ключових місць. Держави-члени Організації Об'єднаних Націй доклали значних зусиль для формування нормативної бази, спрямованої на забезпечення гендерної рівності та усунення всіх форм дискримінації щодо жінок. У результаті цієї роботи на міжнародному рівні сформовано гендерне законодавство, яке містить більш ніж 30 конвенцій, договорів, протоколів, які забезпечують захист прав жінок у політичній, економічній, соціальній, культурній та інших сферах суспільного життя. Завдяки цим зусиллям міжнародна спільнота створила потужний правовий фундамент для захисту та просування прав жінок у глобальному масштабі.

Метою цієї статті є дослідження формування міжнародного гендерного законодавства в частині захисту прав жінок.

Стан опрацювання проблематики. Витоками формування гендерного законодавства в частині захисту прав жінок на міжнародному рівні є загальне визнання прав людини як універсальних та неподільних, що сформувалося після Другої світової війни, а також поступове усвідомлення необхідності спеціального захисту прав жінок з огляду на системну дискримінацію, яку вони зазнавали в різних сферах життя.

Універсальність прав людини означає, що держава відповідає перед своїм народом і міжнародним співтовариством за дотримання зобов'язань, які вона бере на себе, приєднуючись до міжнародних договорів з прав людини. У сучасному світі державний суверенітет уже давно не є абсолютним. Він обмежений як ззовні (у результаті фактичної взаємозалежності країн і народів), що знаходить юридичне вираження в підпорядкуванні держав міжнародному праву й у появі міжнародних структур з наднаціональними повноваженнями, так і зсередини, тому що повновладдя держави навіть на власній території обмежено невід'ємними правами й свободами особи, відповідальністю перед громадянином [1, с. 31–35].

Виклад основного матеріалу. Формування міжнародного та національного законодавств захисту прав людини та громадянина відбулося під впливом релігійних, громадських, соціальних, особистих, моральних, просвітницьких чинників та встановлення рівноваги між індивідуальними та колективними інтересами. [2, с. 118–124].

Ретроспектива розвитку міжнародного гендерного законодавства відображена у науковій праці Н.В. Щербак. Зазначається, що пріоритетним напрямом діяльності більшості міжнародних організацій (зокрема, ООН, Ради Європи, ЄС та інших) стало вироблення та упровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення гендерної рівності. Результатом цієї роботи стала розробка потужної міжнародної правової бази з цього питання. Україною ратифіковані основоположні міжнародні договори у сфері протидії дискримінації, що стає правовою основою упровадження міжнародних стандартів принципу недискримінації у внутрішнє законодавство, у т.ч. з питань гендерних відносин. [3, с. 153–165].

О.М. Руднева пропонує розділяти міжнародні договори та конвенції відповідно до характеру змісту за наступними категоріями:

1. Протекціоністські конвенції, які ґрунтуються на традиційному баченні жінки як особи, що потребує особливого соціального захисту й не здатна займатися певною діяльністю. Прикладом

є Конвенція про нічну працю жінок у промисловості (1948) та Конвенція про заборону жіночої праці на підземних роботах у шахтах (1935).

2. Кореляційні конвенції, мета яких – покращити становище жінок у тих сферах, де вони історично були в менш вигідному становищі порівняно з чоловіками. Серед них – Конвенція про громадянство одруженої жінки (1957), Конвенція про охорону материнства (1952), Додаткова конвенція про скасування рабства та подібних інститутів (1956), Конвенція про шлюбний вік та реєстрацію шлюбів (1962), а також Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами (1950).

3. Недискримінаційні конвенції, які виходять із принципу рівності прав і можливостей, незалежно від біологічної статі. Вони стверджують, що жінки повинні на рівні з чоловіками брати участь у суспільному житті, користуючись усіма його благами та нести рівну відповідальність. До цієї категорії належать: Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979), Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960) та Конвенція щодо дискримінації в сфері праці та зайнятості (1958) [4, с. 27].

О.М. Руднева визначає, що в залежності від хронологічного критерію міжнародні договори поділяються на три групи: сформовані у періоди 1945–1975; 1976–1985 роки та окремо виділяє Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [4, с. 28]

На наш погляд класифікація за хронологічним критерієм є справедливою, і на нашу думку, виділяються наступні етапи:

1 етап: до 1945 року. Релігійні, громадські, соціальні, особисті, моральні, просвітницькі чинники та встановлення рівноваги між індивідуальними та колективними інтересами є базисом формування міжнародного законодавства. На цьому етапі відбувається поява, становлення та удосконалення понять «права людини», «захист прав людини» та інших. Етап розвитку гендерного законодавства до прийняття Статуту ООН схарактеризований поступовим рухом до розуміння необхідності виокремлення та закріплення норм щодо недопущення гендерної дискримінації, формування окремого напрямку захисту прав жінки. Надамо загальну характеристику певним, на наш погляд, найбільш знаковим, міжнародним актам цього періоду.

Берлінський акт 1885 року, також відомий як Акт Берлінської конференції або Генеральний акт Берлінської конференції, був укладений за результатами міжнародної конференції в Берліні, яка тривала з листопада 1884 до лютого 1885 року. Основною метою цієї конференції було врегулювання суперечностей між європейськими державами щодо колонізації Африки та встановлення принципів їхньої взаємодії в регіоні. Прямого захисту прав людини акт не містив, однак це був один з перших документів, який визнавав: Потребу у припиненні рабства; Принципи гуманного ставлення до тубільних народів (на папері). У Берлінському акті відсутні згадування про дискримінацію за статтю, про захист прав жінок.

Гаазькі конвенції (1899, 1907). Встановлювали правила ведення війни та захисту цивільного населення, військовополонених. Одна з перших спроб гуманізації збройних конфліктів. Перша Гаазька конференція (1899) скликана за ініціативи Миколи II. Головна мета: обмежити збройні конфлікти, запобігти гонці озброєнь. Основні документи 1899 року: Конвенція про закони та звичай сухопутної війни; Конвенція про мирне вирішення міжнародних спорів (створено Постійний арбітражний суд); Декларації про заборону деяких видів зброї (вибухові кулі, задушливі гази тощо). Друга Гаазька конференція (1907) скликана вже з ініціативи США. Значно ширша за першу за кількістю учасників і документів. Основні документи 1907 року: – деталізація правил війни: поведження з військовополоненими, статус шпиталів, шпитальних кораблів, нейтралітет; – заборона нападів на цивільне населення; – обов'язок гуманного поведження з особами, що не беруть участь у воєнних діях. Мета Гаазьких конвенцій: обмеження жорстокості війни; кодифікація звичасового права війни; захист цивільного населення і власності; вирішення спорів мирним шляхом. Вплив на права жінок: Непряма охорона. Хоча жінки не згадувалися окремо, Гаазькі конвенції забезпечували захист цивільного населення – а більшість цивільних у прифронтових зонах були саме жінки, діти та літні люди. Наприклад, заборонялося: гвалтування, пограбування домівок; напади на медичних працівників (багато з яких були жінками). Роль жінок як медсестер: Гаазькі конвенції узаконювали захист медичного персоналу та шпиталів. Жінки, які працювали медсестрами, отримували офіційний правовий статус як недоторканні в умовах війни. Відсутність рівноправного статусу: жінки були виключені з переговорів, збройних сил і політичних процесів. Вони не мали суб'єктності в міжнародному праві на той час. Висновок. Гаазькі конвенції не

створювали прямих механізмів захисту прав жінок, однак стали фундаментом для гуманітарного захисту цивільного населення, який згодом охопив і гендерну проблематику – особливо в Женевських конвенціях 1949 року та пізніших документах ООН.

Женевська конвенція 1906 року – важливий документ у розвитку міжнародного гуманітарного права, проте стосовно захисту прав жінок вона залишалась дуже обмеженою і не містила прямих згадок про дискримінацію за статевою ознакою. Однією з цілей Конвенції було надання медичної допомоги без дискримінації – незалежно від національності. При цьому розрізнення за статтю не відбувалося. Можна говорити про опосередкований захист прав жінок. Оскільки, багато жінок під час військовий дій були медичними сестрами, і саме вони опинялися в зоні бойових дій. Конвенція гарантувала захист усіх медичних працівників, отже, жінки-медсестри формально підпадали під цей захист.

Статут Ліги Націй (1919) – перша спроба створення глобальної міждержавної організації, яка мала на меті збереження миру та міжнародної співпраці. Він не містив положень про захист прав жінок чи про заборону дискримінації за статтю. Жінки не мали представництва у Лізі, за винятком окремих випадків у допоміжних структурах. Політичні та громадянські права жінок не були темою обговорення. Саме в цей час (1920-ті роки) діяли міжнародні жіночі організації, які тиснули на Лігу: Міжнародна жіноча ліга за мир і свободу (WILPF), яка вимагала включення гендерної рівності до мандату Ліги. Статут відкрив простір для майбутнього розвитку цих ідей у рамках міжнародної спільноти.

Мандатна система Ліги Націй (1919–1930-ті роки). Забезпечувала захист населення на територіях, що втратили суверенітет після Першої світової війни. На жаль, Мандатна система Ліги Націй не передбачала спеціального захисту прав жінок. Попри декларативний намір «захисту народів», жінки залишались невидимими у політичних та правових структурах мандатних територій.

Женевські конвенції (1929). Стосувалися поводження з військовополоненими. Містили конкретні положення про захист їхніх прав. Женевські конвенції 1929 року стали важливим етапом розвитку міжнародного гуманітарного права, але не включали спеціального захисту прав жінок чи заборони дискримінації за статтю. Лише Женевські конвенції 1949 року вперше чітко визнали особливий статус жінок і потребу в їх захисті в умовах війни.

Атлантична хартія (1941). Декларація Рузвельта та Черчилля, яка визначала принципи післявоєнного миру, включно з повагою до прав людини. Атлантична хартія не згадувала прав жінок напряду, але стала фундаментом для глобального визнання прав людини. Саме на її основі було створено ООН, і вже в її статуті та наступних документах чітко зафіксували принцип гендерної рівності.

2 етап: 1945-1975 рр. Статут Організації Об'єднаних Націй (розробка розпочата у 1944–1945 рр.). Підготовлений на завершальному етапі Другої світової війни. У ньому права людини вперше чітко визнано як обов'язковий принцип міжнародного порядку. У Преамбулі прямо сказано: «...підтверджуючи віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особистості, у рівноправність чоловіків і жінок...». Це вперше в історії міжнародного права рівність чоловіків і жінок визнано на глобальному рівні. Наступні статті, як: – стаття 1 (цілі ООН): «...сприяти повазі до прав людини без розрізнення за ознаками раси, статі, мови чи релігії»; – стаття 8: «...Ніякі обмеження за ознакою статі не застосовуються щодо участі чоловіків і жінок на рівних умовах в органах ООН»; – стаття 55 «... сприяти загальній повазі до прав людини та основних свобод без розрізнення за ознаками статі.» на довгі роки заклали основу розвитку та захисту прав людини. Статут ООН – це перший міжнародний документ, який прямо визнав рівність прав жінок і чоловіків як принцип світового порядку. Він відкрив шлях до включення жінок у міжнародні структури, політику, правозахисні ініціативи.

Статут ООН сприяв розробці низці конвенцій, в тому числі щодо заборони гендерної дискримінації: Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності (1951); Конвенція про охорону материнства (1952); Конвенція про політичні права жінок (1953); Конвенція про громадянство одруженої жінки (1957); Конвенція щодо дискримінації у сфері найму та праці (1958); Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960); Конвенція про згоду та взяття шлюбу, шлюбний вік і реєстрацію шлюбу (1962) тощо.

На формування міжнародних документів наступного етапу вплинула Перша всесвітня конференція з питань становища жінок, яка відбулася 19 червня – 2 липня 1975 року у Мехіко (Мексика). Вона стала першою глобальною зустріччю з питань становища жінок. До ключових досяг-

нень відносяться: – ухвалення Мексиканської декларації, в якій проголошено рівність між чоловіками та жінками як невід’ємну умову розвитку та миру; – пропозиція провести Десятиріччя жінки (1976–1985) та створити відповідну програму дій; – заклик до держав-членів здійснювати політику, що сприяє участі жінок у всіх сферах життя – політичній, економічній, соціальній та культурній. У Мексиканській декларації визнавалася ключова роль жінок у соціально-економічному розвитку, особливо в країнах, що розвиваються, та підкреслювалася потреба в активному залученні жінок до процесів планування, виробництва і прийняття рішень на всіх рівнях. Значну увагу декларація приділяла темі миру, визначаючи, що жінки відіграють важливу роль у його збереженні як матері, виховательки, працівниці й лідерки. Було підкреслено, що мир є необхідною умовою для досягнення рівноправ’я та сталого розвитку. Учасники конференції зобов’язувалися розробити національні програми дій для підтримки рівноправ’я жінок, забезпечити їхній доступ до освіти, охорони здоров’я, праці, а також сприяти подоланню гендерних стереотипів. Таким чином, Мексиканська декларація заклала ідеологічні та правові основи для подальших міжнародних документів у сфері прав жінок.

3 етап: 1976-1985 рр. Зазначимо, що цей етап дістав назву Десятиріччя жінки, яке оголошено ООН. Найголовнішим досягненням стало прийняття Генеральною Асамблеєю ООН та подальша ратифікація країнами світу Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) (1979), яка має універсальне та комплексне охоплення. Цей документ став основоположним у міжнародній системі захисту прав жінок, встановивши чіткі зобов’язання для держав-учасниць щодо забезпечення рівних прав і можливостей для жінок у всіх сферах життя. До цієї конвенції було прийнято також Факультативний протокол, який дозволяє жінкам звертатися зі скаргами про порушення їхніх прав до Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок.

Проривним елементом Конвенції стало узагальнення проявів форм дискримінації щодо жінок та погодження на їх усунення, у разі ратифікації. Так, держава-учасниця Конвенції зобов’язується:

а) включити принцип рівноправності чоловіків і жінок у свої національні конституції або інше відповідне законодавство, якщо цього ще не було зроблено, та забезпечити за допомогою закону й інших відповідних заходів практичне здійснення цього принципу;

б) вживати відповідних законодавчих та інших заходів, включаючи санкції там, де це необхідно, що забороняють будь-яку дискримінацію щодо жінок;

в) встановити юридичний захист прав жінок на рівній основі з чоловіками та забезпечити за допомогою компетентних національних судів та інших державних установ ефективний захист жінок проти будь-якого акту дискримінації;

г) утримуватися від вчинення будь-яких дискримінаційних актів або дій щодо жінок та гарантувати, що державні органи та установи діятимуть відповідно до цього зобов’язання;

д) вживати всіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації або підприємства;

е) вживати всіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, щодо зміни або скасування чинних законів, постанов, звичаїв і практики, що являють собою дискримінацію щодо жінок;

ж) скасувати всі положення свого кримінального законодавства, що являють собою дискримінацію щодо жінок.

Прикладом важливості вищевикладеного є Ботсвана. Африканська Хартія прав людини та народів у ст. 2 закріплює користування всіма права та свободами цієї хартії без будь-якої дискримінації. Це погано реалізується у Африці, так як особи дискримінуються за ознакою статі, релігії, мови тощо. Питання по дискримінації за ознакою статі було розглянуто у казусі Генеральним Прокурором Ботсвани проти Unity Dow. Нижній суд зробив посилання на Міжнародні договори з прав людини, що ратифіковані Ботсваною, для того, щоб повідомити свій висновок, що наявність або відсутність слова «стать» серед заборонених в умовах дискримінації в конституції Ботсвани не означає, що дискримінація за цією ознакою дозволяється в конституції. Суддя визнав, що хартія не являється зобов’язуючим законом у порівнянні з законодавством, прийнятим парламентом, але національне законодавство має робити тлумачення для того, щоб уникнути конфлікту з обов’язком Ботсвани перед Хартією. Цей казус був прямо пов’язаний з питанням про громадянство, де діти від шлюбу громадянки Ботсвани з іноземцем втрачали громадянство Ботсвани. Відповідно до міжнародного гендерного права та у відповідності до обов’язків Ботсвани як держави, включаючи ст. 2 Африканської Хартії, більшістю голосів суд прийшов до висновку, що конститу-

ція Ботсвани містить порушення. В результаті цього парламент Ботсвани вніс зміни до закону про громадянство. Це свідчить про вплив універсальних норм права людини на внутрішньодержавну правову систему [5].

На цьому етапі становлення міжнародного гендерного законодавства з недопущення дискримінації жінок було проведено:

- другу всесвітню конференцію з питань становища жінок у Копенгагені (Данія) (14–30 липня 1980). Метою якої була оцінка прогресу, досягнутого після конференції в Мехіко, та перегляд завдань у межах Десятиріччя жінки. До ключових досягнень прийняття відноситься Програми дій з 1980 року, яка зосередила увагу на трьох головних напрямках: освіта, зайнятість, охорона здоров'я. Наголос на усуненні структурних бар'єрів для жінок, зокрема через реформу законодавства та практики. Підтвердження необхідності ратифікації Конвенції CEDAW (ухваленої роком раніше).

- третю всесвітню конференцію з питань становища жінок у Найробі (Кенія) (15–26 липня 1985). Однією з цілей зібрання підбиття підсумків заходів, проведених під час Десятиріччя жінки. До ключових досягнень конференції відносяться: – ухвалення Найробських стратегій на 1985–2000 роки – першої глобальної узгодженої програми для досягнення рівності між чоловіками та жінками. Серед основних напрямків Найробських стратегій були: забезпечення рівного політичного представництва жінок в органах влади шляхом впровадження законодавчих змін та застосування тимчасових спеціальних заходів, зокрема квот; усунення дискримінаційних норм у законодавстві, що стосуються шлюбу, сімейного життя, спадкування та громадянства; розширення економічних можливостей жінок, включаючи доступ до освіти, професійної підготовки, кредитування та ресурсів; визнання та врахування неоплачуваної праці жінок у домогосподарствах у системах соціального забезпечення та статистиці. Значну увагу приділено також питанням охорони здоров'я, зокрема репродуктивному здоров'ю, доступності медичних послуг та зниженню материнської смертності. Окремий розділ було присвячено боротьбі з усіма формами насильства щодо жінок – фізичного, психологічного та сексуального – із закликом створювати ефективні правові механізми захисту та допомоги постраждалим. Вперше жінки з країн, що розвиваються, отримали реальну платформу для вираження своїх проблем і потреб.

4 етап: 1985–2000 рр. До найголовніших документів цієї групи відносяться Пекінська декларація та Платформа дій. Вони є ключовими міжнародними документами, прийнятими на Четвертій всесвітній конференції з питань становища жінок, яка відбулася в Пекіні (Китай) з 4 по 15 вересня 1995 року під егідою ООН. Ці документи стали основою глобальної політики у сфері забезпечення прав жінок та гендерної рівності. Пекінська декларація є політичним документом, у якому держави-учасниці підтвердили свою відданість цілям гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок. У ній визнається, що права жінок є невід'ємною складовою частиною прав людини, а також наголошується, що розвиток, мир і рівність неможливі без повноцінної участі жінок у процесах прийняття рішень у всіх сферах життя. Платформа дій – це практичний документ стратегічного характеру, який містить дванадцять критичних напрямків (сфер занепокоєння), що потребують активних дій для покращення становища жінок. У документі запропоновано конкретні стратегії та кроки, які мають бути вжиті урядами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством для подолання гендерних нерівностей. До цих сфер належать: жінки та бідність, освіта і професійна підготовка, охорона здоров'я, насильство щодо жінок, участь жінок у збройних конфліктах, економічна діяльність жінок, їхня участь у політичному та громадському житті, функціонування інституційних механізмів для забезпечення рівності, права людини жінок, роль жінок у медіа, участь у питаннях навколишнього середовища, а також захист прав дівчат. Загалом Пекінська платформа дій є найповнішим та всеохоплюючим міжнародним планом із просування прав жінок. Вона залишається еталоном для формування національної та міжнародної політики у сфері гендерної рівності, а також надихнула розроблення національних планів дій у багатьох країнах, зокрема і в Україні. Крім того, до цієї групи відносяться наступні документи: Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 26.01.1987; Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 25.12.1990; Конвенція про права дитини, яка містить норми щодо захисту дівчат 27.02.1991 та інші.

5 етап: з 2001 року по теперішній час. Цей етап схарактеризован удосконаленням законодавства, прийнятого до початку 21 століття. Поява новітніх технологій суттєво вплинула на всі

сфери життя та призвела до необхідності удосконалення процесів захисту прав людини, в т.ч. захисту прав жінок, на виклики сьогодення. До документів цього етапу відносяться: Факультативний протокол до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 05.06.2003; Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах 23.06.2004; Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 21.07.2006; Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, що стосується скасування смертної кари 16.03.2007.

Висновки. Генезис міжнародного гендерного законодавства в частині захисту прав жінок можна поділити на 5 етапів. Формуванням законодавства кожного етапу відбувалося під впливом розвитку суспільства певної доби. Так, перший етап схарактеризован поступовим рухом до розуміння необхідності виокремлення та закріплення норм щодо недопущення гендерної дискримінації, формування окремого напрямку захисту прав жінки. Другий етап відзначений прийняттям одного з найважливіших документів людства, який вплинув на формування всього міжнародного законодавства - Статуту ООН. Принципи закріплені у Статуті ООН створили передумови розробки та впровадження ряду конвенцій щодо недопущення дискримінації жінки. Найголовнішим досягненням третього етапу стало прийняття Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Принципи цієї конвенції обумовили подальший розвиток міжнародного гендерного законодавства в частині захисту прав жінок. Четвертий етап сформував ключові міжнародні документи, які стали основою глобальної політики у сфері забезпечення прав жінок та гендерної рівності. Метою п'ятого етапу є удосконаленням законодавства, прийнятого до початку 21 століття, в т.ч. врахування впливу новітніх технологій на захист прав людини, в т.ч. захисту прав жінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колесніченко Н.М. Універсальність прав людини: сучасні підходи до проблеми. *Наукові праці. Політологія*. Випуск 166. Том 178. 2020, с. 31–35.
2. Загрішева Н.В. Сергєєв І.С. *Наше право*. 2025. № 1, с. 118–124. Умови формування міжнародного та національного законодавства захисту прав людини. URL: http://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2025-1/NP_2025_1_118.pdf (дата звернення 01.04.2025).
3. Щербак Н.В. Міжнародні стандарти з питань гендерної рівності та їх упровадження в Україні (в умовах реформування державного управління). *Право та державне управління*. 2020. № 4. стор. 153-165 URL:http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2020/24.pdf(дата звернення 01.04.2025).
4. Руднева О.М. Гендерна рівність у праві України: дис. ... к-та юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2002. 178 с.
5. Attorney General v. Unity Dow Botswana. URL: <https://www.law.cornell.edu/sites/www.law.cornell.edu/files/women-and-justice/Attorney-General-v-Unity-Dow.pdf> (дата звернення 01.04.2025).